

Az ELTE Bölcsészettudományi Karának Filozófiatudományi Doktori Iskolájában írt disszertációjában Puporka Lajos Gergely elsősorban azt vizsgálta, hogy a magyarországi médiaszíntéren a magyar médiatörvény szóhasználatában közösségnek nevezett média (angol szakkifejezéssel *community media*¹), ezen belül a közösségi televíziók milyen történeti helyzetben jöttek létre, és be tudták-e tölteni a médiatudományban tőlük „elvárt” szerepet. A jelölt jelentős kutatást folytatott a témában, így a történeti tapasztalatokat a jelen optikáján keresztül tudta vizsgálni. Kutatása bemutatta, hogy a helyi és a körzeti közösségi televíziók működésében jelentős eltérések tapasztalhatók a médiumok között. A médiatudományban eddig kevés figyelmet kapott a közösségi médiával kapcsolatban a vételkörzethez kapcsolódó felosztás, illetve csoportosítási lehetőség, a kutatás azonban rámutatott arra, hogy – bár történeti alapjaik hasonlóak – mennyire eltérően működnek a körzeti közösségi és a helyi közösségi televíziók. A helyi közösségi televíziók között a közösségi adók száma csak a negyede volt a kereskedelmi, a körzeti adók közt viszont már egyharmaddal több a közösségi, mint a kereskedelmi televízió. A jelölt disszertációjából kiderült, hogy alig tapasztalható erős kötődés a közösségi televíziók és az általuk megcélzott közösség között. Nem volt ez mindig így, hiszen a közösségi televíziózás kezdeti szakaszában, az 1990-es évek elején a pécsi és a gazdagréti televízió munkáját elemző kutatás² még arról számolt be, hogy az adásokat sokan nézték, és a célközönség aktívan részt vett a műsorfolyam gyártásában. Valószínűsíthető, hogy a megjelenő új internetes média jelentősen befolyásolhatta negatív irányba ezt a folyamatot.

Puporka Lajos Gergely *Közösségi televíziózás a magyarországi médiaszíntéren* című doktori értekezésének nyilvános vitáját – a pandémiás helyzetre tekintettel online formában – 2022. január 5-én rendezték meg. Az ülést Prof. dr. György Péter (DSc egyetemi tanár, ELTE BTK), a bírálóbizottság elnöke nyitotta meg. A bizottság tagjai: dr. Polyák Gábor (PhD habil. egyetemi docens, ELTE BTK), dr. Szőke Gergely László (PhD egyetemi adjunktus, PTE ÁJK), dr. Velics Gabriella (PhD egyetemi docens, ELTE PPK) és dr. Hammer Ferenc (PhD habil. egyetemi docens, ELTE BTK). A jelölt témavezetője dr. Gosztonyi Gergely (PhD egyetemi adjunktus, ELTE ÁJK) volt. Az ülés kezdetén a bizottság titkára röviden ismertette a jelölt szakmai életrajzát.

Az ELTE Bölcsészettudományi Karának szabályai alapján először az opponensi álláspontok bemutatása következett. A doktori értekezés egyik opponense, dr. Hargitai Henrik (PhD egyetemi adjunktus, ELTE BTK) szerint az értekezés témaválasztása egyedi, és egy kevésbé kutatott területet sikerült jobban „kifehéríteni”. Kiemelte, hogy a gyakorlati és az elméleti szakemberek által a közösségi televízió (és rádió³) megjelenésekor lelkesen fogadott új, a médiaszabályozás által lehetővé tett médiumtípus nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, ráadásul a televíziós közösségi csatornák a felmérés alapján a rádiónál is szegényesebben valósítják meg a közösségi-

Zanathy Anna

A közösségi televíziózás történeti és jelenkori aspektusai a magyarországi médiaszíntéren

Puporka Lajos Gergely doktori értekezésének vitájáról

média-ideált. Aláhúzta, hogy bár a jelölt felhívta arra a figyelmet, hogy általános igényű és nem romaspecifikus munkát készített, a médiaelméleti kereteket vázoló fejezetekben számos roma példával illusztrálta a különféle elméleti munkák magyarországi alkalmazását. Az opponens szerint ez hasznos kontextust adott az értekezés egy konkrét esettanulmányának megértéséhez (Dikh TV vizsgálata), és véleménye szerint erősíti a szöveget. Kritikaként jegyezte meg ugyanakkor, hogy az elméleti keretek, illetve a kontextus ismertetései nem voltak kellő erővel becsatornázza a hipotézisek vizsgálatának módszertanába az értekezésben. Külön kiemelte a közösségi média kialakulásáról szóló történeti fejezetet, amit lehetőnek lát arra, hogy egy provokatív diskurzust indítson el mind a gyakorlati, mind az elméleti szakemberek között. A jogi háttérrel kapcsolatban kiemelte, hogy az erősen támaszkodik a jelölt témavezetőjének munkásságához,⁴ de mivel az értekezést a Bölcsészettudományi Karon nyújtották be, így ez nem róható fel a terhére. Az opponens kiemelte a dolgozat 86. oldalán található kulcsmondatot, miszerint „A leírtak alapján indokolatlan közösségi státuszba helyezni olyan műsorszolgáltatókat, amelyek piaci körülmények közepette is megélnének”. Az értekezést egy olyan *wunderkammer*nek láttatta, amely későbbi kutatások alapjául szolgálhat.

Az értekezés másik opponense, dr. Urbán Ágnes (PhD egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem) szerint a témaválasztás megfelelő és elfogadható, és az értekezés újdonságot jelent a teljes folyamat megismerése szempontjából. Kiemelte, hogy nemcsak tudományosan, hanem emberileg is nehéz volt olvasni a dolgozatot, amelynek végére a jelölt mintha elvesztette volna a hitét választott témájának megvalósulási lehetőségeiben. Kritikaként említette, hogy a jelölt sok témát igyekezett feldolgozni, de igazi mélyfúrást az elméletek síkján nem végzett, így a téma a korábbi médiakutatásokhoz csak kevés szálon kapcsolódik. Kiemelte, hogy a nemzetközi (EU, USA) környezet bemutatása és a magyarországi történet hozzákapcsolása fontos a médiakutatók számára. Az opponens az értekezés komoly erényének tartotta, hogy a jelölt jól rámutat a vonatkozó hatályos magyarországi

szabályozás abszurditásaira, hiszen az gyakorlatilag kiüresítette a vizsgálat tárgyát.⁵ Ez pedig a politikai befolyás növeléséhez⁶ és a közösség szerepének csökkenéséhez vezetett, ami éppen a közösségi televíziózás – történetileg kialakult – lényegét veszélyezteti. Az opponens a kritikák ellenére kiemelte, hogy hiánypótló dolgozatról van szó, amely érdemben gazdagítja a magyarországi médiahelyzet történetéről és jelen állapotáról meglévő tudást.

Az értekezés és a pályázó korábbi tudományos munkássága alapján mindkét opponens javasolta a PhD-fokozat odaítélését Puporka Lajos Gergely számára.

Az opponensi véleményekre reagálva a szerző elmondta, hogy a kutatóhelyi vita során szóban, majd írásban kifejtett vélemények tanulságait és javaslatait igyekezett a nyilvános vitára beadott változatba beépíteni. Kiemelte, hogy az opponensi javaslatokat megfogadva, az értekezés későbbi, javított változatában megkísérli a felmerült kritikákkal kapcsolatos részeket javítani. Az elkedvetlenedésével kapcsolatban kiemelte, hogy már az értekezés végén hangsúlyozta, hogy közösségi televíziók az eltelt évtizedek alatt a megváltozott médiakörnyezetben nem találták helyüket és szerepüket, de szerencsére van néhány olyan közösségi televízió a vizsgáltak közül, amelyek teljes mértékben betölti rendeltetését. Abban viszont teljes mértékben osztotta az opponens megállapítását, hogy az értekezés elkészítése közben valóban arra kellett rádőbennie, hogy a közösségi televíziózás kezdeti szakaszában keletkezett társadalmi és médiaelméletek nem teljesülnek Magyarországon sem a gyakorlatban, sem a szabályozási környezetben. A nemzetközi gyakorlat kapcsán az Amerikai Egyesült Államok szabályozására hívta fel a figyelmet, amely felosztásnak (PEG – Public, Education, Government) a magyar jogba történő (akár részleges) átültetése sokat javítana a magyarországi közösségi média helyzetén. Kiemelte, hogy a médiatípus megjelenésekor minden szerző arra hívta fel a figyelmet, hogy a közösségi televízió lehetőséget kínál majd az amatőr újságírás meg-

jelenésére, és a médiában háttérbe szoruló csoportok (így például a roma kisebbség) médiaképének kialakítására, ami azonban a jelenkorból visszatekintve idealisztikus elképzelésnek bizonyult. Az opponenciákban elhangzottak alapján egyértelműsítette álláspontját, miszerint nem tartja azt hátránynak, hogy egy közösségi televízióban profi szakemberek dolgoznak, de azt igen, ha semmi közük nincs az adott közösséghez. Ennek alátámasztására összefoglalóan elmondta, hogy az értekezésből és a kutatásból egyértelműen kitért, hogy egy közösségi televízió valóban nemcsak a küldetésben meghatározott célközönségnek szól, hanem lehetőséget biztosít az önreprezentációra, saját kép formálására, a többségi társadalom felé.

Az opponenciákat és a jelölt azokra adott választát élénk nyilvános vita követte. A bizottság elnöke hozzászólásában azt vetette fel, hogy lehet-e egyáltalán roma televízióról beszélni, mivel az identitás nem egyszerűsíthető le egyetlen általánosító csoportjellemzőre. A jelölt válaszában amellett állt ki, hogy mégis létezik roma identitás, amely összefoghatja egy televízió közönségét. Dr. Szőke Gergely László elmondta, hogy a jog lehetőségei korlátozottak az identitásképzésben, az adatvédelem az a terület, amely biztosítja a privát teret az identitásoknak. Dr. Velics Gabriella azt emelte ki, hogy a közösségi médiumok üzemeltetői gyakran már a frekvenciapályázati eljárásban olyan vállalatokat tesznek, amelyeket később nem tudnak megvalósítani, például azért, mert a megcélzott közönség nem tart igényt a felkínált megszólalási lehetőségekre.

A jelölt válasza után a bizottság elnöke megkérdezte az értekezés opponenseit, hogy kívánnak-e élni a viszontválasz lehetőségével, illetve fenntartják-e pozitív értékelésüket. Az opponensek a viszontválasz lehetőségével nem kívántak élni, és a válasz után is fenntartották pozitív értékelésüket. A bizottság zárt ülésen Puporka Lajos Gergelynek a doktori fokozat *cum laude* minősítéssel való odaítélését javasolta az Egyetemi Doktori Tanács számára.

Jegyzetek

¹ GOSZTONYI Gergely: *Alternatív (?) média. A közösségi média jogi szabályozásának vetületei*. Budapest, 2014. ELTE Eötvös Kiadó, 28–30. p.

² SZEKFÚ András: *A cápa utolsó tangója. Médiaszociológiai tanulmányok a félkemény diktatúrában*. Budapest, 2008. Gondolat Kiadó, 158–163. p.

³ BENEDEK Gergő – GOSZTONYI Gergely – HARGITAI Henrik: Kisközösségi rádiók Magyarországon: az első 3 év. *Civil Szemle*, 2007. 3–4. sz. 123–144. p.

⁴ GOSZTONYI Gergely: A közösségi médiaszolgáltatók a hatályos magyar jogi szabályozásban. *Médiakutató*, 2011. 4. sz. 37–48. p.

⁵ Vö. HARGITAI Henrik: *A szabad rádiók helyzete Magyarországon 2010–2014*. Budapest, 2014. Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, 16. p.

⁶ HANN Endre – MEGYERI Klára – POLYÁK Gábor – URBÁN Ágnes: *Megfertőzött médiarendszer: A politikai tájékozódás forrásai Magyarországon 2020*. Budapest, 2020. Friedrich Ebert Stiftung, 55. p.

